

„Soča“ izhaja vsak petek in velja po pošti prejemana ali v Gorici na dom pošiljana:

Vse leto 1.40
Pol leta 20
Četrt leta 10

Pri označitvi tudi pri „prijavnicih“ se plačuje za navadno tiskopisno vrsto:

8 kr. če se tiska 1 krat
7 2
6 3

Za večje črke po prostoru.

SOČA

Po-amezne številke se dobivajo po 8 kr. v tobakarnici v gosposki ulici, blizu „treh kron“, na starem trgu in v namski ulici.

Dopisi naj se blagovoljno pošiljajo uredništvu „Soča“ v Gorici v Hilarijanski tiskarni, naročnina pa opravištvu „Soča“ Via della Croce št. 4. II.

Rekopisi se ne vračajo; dopisi naj se blagovoljno frankujejo. — Delalcem in drugim nepremožnim se naročnina zniža, ako se oglase pri opravištvu.

Iz deželnega zbora koroškega.

Gotovo se še spominjajo č. bralci našega lista, kakó je celovški župan cesarja pri dohodu na Koroško posebe zagotovil, da vlada mir med koroškimi Nemci in Slovenci. Cesarja je taka trditve razveselila, ali pravični naš vladar gotovo ni našel poročevalca, ki bi mu bil razodel prave razmere in oni mir, ki zares na Slovenski koroški kraljuje. Na Koroškem gospodujejo samo Nemci in med temi zagrizeni liberalci, to je one baže gospodovalci, ki pravičnosti proti drugim narodnostim ne poznajo. Zlasti je tudi med učitelstvom ljudskih šol mnogo takih, ki bi Slovence radi prej ko mogoče potujčili, in jim je za ta namen vsak pomoček dober. Pa še celó med duhovniki jih je malo, ki bi bili Slovencem količkaj pravični. Ni čudo, da tudi dež. zbor koroški kaže največje sovraštvo do vsega, kar je Slovenskega. Slovenci v tem zastopu nimajo med Nemci zagovornika, in izmed slovenskih jih tu zastopa samo en poslanec. Sreča, da vsaj ta pevdigne svoj glas za zapuščene krvne naše brate koroške. Vrli in neustrašivi boritelj gospod prof. Andrej Einspieler je tudi v tem zasedanju spregovoril krepko besedo in je zlasti nove šole opisal v verskem, denarnem in narodnem obziru. Vera se povsod iz šole izlira, lansko leto je 47 občin poslalo državnemu zboru petico za katoliške šole, ker prebivalstvo, tako nemško kakor slovensko, hoče, da se otroci podučujejo na vsaki podlagi. — Dalje je dokazal, da ta nova šola je pri vseh velikih napakah po vrhu še silno draga, stroški rastejo leto za letom, od 11.680 gold. leta 1873. so poskočili za 1883. leto na 318.522 gl. Koroška je toraj v 10 letih za šolo plačala 2 milijona in 730.000 gl., pa še 17.120 gl. šolskih kaznij. Pa če bi še dobra bila šola, naj bi še bilo; vsaka dobra stvar je tudi draga; ali da ta šola ni dobra, kaže toliko ponesrečenih otrok in pa to, ker je za prestop v srednje šole treba še posebnih pripravnic.

Kar se pa tiče pritožeb v narodnem obziru, je rekel gospod Einspieler:

V narodnem obziru se ve da so koroški Nemci tako srečni, da ne poznajo takih pritožeb, saj imajo v vseh šolah svoj materni jezik. Koroški Slovenci pa, ki stanujejo v 117 slovenskih farah, nimajo ne ene slovenske ljudske šole, — ljudske šole, pravim! Če se premisli, koliko predmetov se v ljudski šoli uči, če se prevdari, da še nemški otroci, ki iz nemških šol pridejo, ne znajo dosti; koliko menj morajo znati slovenski otroci, ki pridejo iz nemških šol! Tistih par nemških besed otrok kmalo zopet pozabi, slovenščine pa se ni učil; tako se ne more naprej izobraževati, on je za šolska leta goljufan. Ko so pred leti okoli popraševali, ali ne bi slovenske občine želele nemški poduk v šoli, reklo so občine „ja“, ker vsak želi znati tako razširjen in bogato razvit jezik. Toda slovenske občine so si to drugače mislile: hotele so, naj se slovenski otroci v slovenskem jeziku podučujejo in nemški jezik naj se le po strani kakor učni predmet uči vsak teden, nekaj ur. Stvar se je pa drugače zasukala: glavni predmet je nemščina, slovenščino pa pustijo le tako po strani tekati, v kolikor se je že izogniti ne morejo; prej ko mogoče začnejo z nemškimi bukvmi in z nemškim podukom, in take učitelje imajo najrajši, ki se za pomenčevanje otrok največ trudijo.

V novejšem času prišlo je menda tudi načelo v veljavo, da kjer sta dva učitelja na kaki slovenski šoli, sme eden iz nju Nmec biti. Še šolska molitev se po mnogih slovenskih šolah v nemškem jeziku opravlja, da otroci molijo in ne vejo kaj!

Zato tožijo koroški Slovenci in se bojo tako dolgo pritoževali, dokler se te nenaravne napake ne odpravijo. Te tožbe so prišle že pred državni zbor in pred visoko vlado. Od tam pričakujejo Slovenci brambe, pomoči in rešitve. To so pritožbe koroškega ljudstva čez novo šolo. Naj jih visoka zbornica na znanje vzame in naj potrebno stori, da bodo te pritožbe umolkile. Dixi et salvavi animam meam. (Povedal sem svojo in rešil svojo dušo.)

Liberalci koroškega dež. zbora so takoj razpo-

šiljali izjave svoje jeze po svetu, in da je laž, kar je g. Einspieler poročal. Jezili so se tudi nad dr. Vošnjakom in drugimi slov. voditelji, češ, da ti ščuvajo koroške Slovence. Vidi se jim, kakó bi radi zazibali Slovence v večno spanje, in ker se ti res premalo gibljejo, razglašajo potem, kakor da bi vladal zares mir na Koroškem. Da, mir vlada, ali tak, ki je podoben miru mrtvaškemu. Slovenski časnik, letos ustanovljen in od g. Einspielera uredovan „Mir“ dela pa na to, da se napravi mir, ki gospoduje med zavestnimi in medsebojno pravičnimi in čvrstimi narodi. V to naj ga podpirajo vsi Slovenci!

Dopisi.

Iz kanalske okolice, 20. okt. O našej kanalski šoli je prinesla „Soča“, od 13. t. m. daljši dopis, v katerem se dokazuje in sicer statistično, da kanalska šola, ki je jako razupita kot slaba, ali najslabjša daleč okrog, da tega imena ne zasluži. Kot odgovor se pravi tudi jednake statistike! Vsa statistika, katera naj bi zamašila obrekovalcem kanalske šole usta, je jako nedolžna; ona govori le o kakih 5 ali 6, ali še manj učenceh vsakega leta. Kako pa je z ostalimi 200 in še več? Kaj je naša dvorazrednica pripravljavnica za srednje šole? Kateri je glavni namen ljudske šole, kakoršna je tudi kanalska? Da pripravi naša šola v treh ali štirih letih — in to še po posebnem poduku — kakih 6 dečkov za 2. ali 3. razred deške šole v Gorici, — mar mislite, da dela čudeže! To naredi lahko tudi vsaka jednorazrednica!

O rednosti kanalske šole bi statistika, — škoda, da nimam za njo pripomočkov pri rokah — pokazala in močaje govorila, koliko za šolo ugodnih otrok je v kanalski okolici, ki pa šole še od zunaj videli niso. Vzroki temu so različni: uboštvo, nemarnost staršev, češ, otrok je še premajhen, a drugo leto je dober pastir. Oni pa, ki hodijo v šolo, hodijo po jedno, ali dve leti, potem pa ostanejo doma, kjer pasejo, ali mnogi se potepajo tudi brez dela. Tako je ostalo in še ostaja v kanalski okolici mnogo otrok, ki niso bili deležni nikakega poduka, a še več je onih, ki so se naučili hoditi v Kanal, pa zopet domu ter malo več. — Kaj pa stori kanalska šola, ozirom njeno voditeljstvo? ali naznani take otroke in starše krajnemu šolskemu svetu? Ako stori voditeljstvo svojo dolžnost, kaj pa krajni šolski svet? Gotovo, voditeljstvo ali oboje skupaj se zmeni jako malo za to, obiskujejo li šolo vsi za njo ugodni otroci ter je li to obiskovanje redno, ali ne. Nadaljevalni tečaj, ki je za izobraževanje našega kmetovalca zelo važen del ljudske šole, je pri kanalski šoli bela vrana. Mislim, da še le pred letom se je ustanovil, a obiskoval ga večinoma ni nobeden. Kaj je pa storila zato poklicana šolska gosposka? Gotovo malo več, kot nič! Zato so voditeljstvo, krajni in c. kr. okr. šol. svet zakrivil, da je naša šola razupita, kar po mojih mislih tudi zasluži. Kanalski okoličan.

(:) **S Tolminskega, dne 17. okt.** V 41. številki „Soča“ nam nekdo z Bovškega odkriva nevarnosti, ki preté naši narodnosti na Primorskem. Žalostno je, da moramo dopisniku v vsem pritrditi. Da, silovito nas tujčijo in nam materinščino zatirajo. Vsemu temu so krivi razni veljavni in drugače vplivni ljudje, ki imajo narod tako rekoč „na špagi“. Sovražniki naše narodnosti so zvitji ljudje; oni so si izvolili dober pripomoček v dosego svojega zlobnega namena: Znali so si za sé in za svoj namen pridobiti one „veljavne“ može. In ti „veljavni“ može, ki so največje tudi župani, deželni poslanci ali sploh dostojanstveniki, vplivajo po eni strani zdatno, a pogubonosno na naš narod, po drugi strani se uklanjajo našim sovragom ter se jim laskajo — iz zgolj sebičnih namenov; kajti oni — naši sovražniki jim „za lon“ muogovrstno, njim ugodno ustrezajo. Oni izdejejo iz zgolj dobičkarije in sovražnikom na

ljubo svoj lastni narod — narod slovenski. Sani celo — v tujem duhu odgojeni — sovražijo slovenski jezik. Ti sebični — za lastno veljavo, čast in žep (arzet) skrbeci veljaki zidajo ali vsaj pomagajo zidati nemški most do Adrije na Primorskem čez slovensko ozemlje — sovražnikom našim na ljubo. Ti možaki opravljajo pri tem izdajskem podvzetju službo „palirjev“. Takih „zaaranih“ — prodanih palirjev je največ na Bovškem, Tolminskem in na Krasu — torej ob liniji, kjer je ravno projektiran cimberski most. V Tolminu hočejo napraviti temu mostu mogočen steber.

Da, v Tolminu delajo tudi propagando za nemštvo. Da nemštvo tukaj napreduje, hotelo se je tudi prsvitlenu cesarju pokazati. Namignili so „palirjem“ in takoj se je šopiril na dveh slavolokih nemški pozdrav „Willkommen“. Tolminu so skušali dati nemšk značaj, a slovenskemu jeziku se je pri avdienci unetno zaprla pot do cesarjevih ušes, če kdo ni znal nemški, pozabili so cesarju predstaviti ga ter potisnili ga v kot. Toda ljudstvo je s svojim slovenskim značajem postavilo sovraže pred cesarjem na laž. — Tolminsko ljudstvo! Ti si storilo svojo dolžnost. Sprejelo si cesarja navdušeno, in kakor gre. Torej bodi mirno! Graja, katera se je čitala v slov. časnikih — ni veljala tebi, ampak nekaterim palirjem in podvzetnikom „germanskega mosta“. — Torej vprašamo: Ali je bilo treba, da se je mnogo-kdo izmed ljudstva zlasti pa nek tolminsk tržan hudoval čez slovenske liste? Ali je bilo treba poslednjemu v slepi jezi raztrgati „Sočo“ — slovenski list, ki se tako krepko poteguje za narodne pravice? To ni bilo posebno olikano dejanje! Toda mož se je morda motil, ker je mislil, da zadeva — graja Tolmince sploh — in za to mu bodi greh odpuščen. Če je pa storil oni čin premissljeno — iz strankarstva, kot slepo udan nemčursk priverženec, pomisli naj, da mora večinoma le od Slovencev živeti in da bi moral svoje obrtnijske prostore zapreti, če čaka, da ga bodo sami Nemci, oziroma tujci obiskovali.

Nu, sploh se pa v Tolminu pieše, kakor cimberstvu zvestoudani „palirji“ godejo. V dokaz temu bodi tolminska godba, ki je uže tako zelo napredovala, da je vsled zdatnega vpliva naših palirjev — uže razpadla. Razpadla je, ker se je razžaljena sebičnost morala nvesti se — maščevati. — Kot poseben znak moramo navesti, da ti palirji so posebni podporniki tržaški „Edinosti“. Mi moramo tržaški list zares obžalovati, da ima take podpornike, kateri so na tak način vneti za slovenski narod in njegove pravice!

V Kamnjah, 24. oktobra. Redkokrat se bere dopis iz našega kraja v Vašem listu, navadno le, če se kaj izvanrednega pripeti, in tudi sedaj imajo te vrstice le namen Vam o težki izgubi poročati, ki zadene našo faro, ko odhaja vsem faranom tako zelo priljubljeni kaplan č. g. drd. Hil. Ios. Zorn, ki je nemorno in, sme se tudi reči, vsepšno, med nami blizu osem let deloval. — Ne da bi na dolgo spisoval za sluge, ki si jih je g. kaplan v tem času za ljudstvo pridobil, omenim naj te, da ni g. Zorn le kot dušni pastir med nami najboljši seme sejal, ki boče gotovo dober sad rodilo, temveč da se je tudi kot pravi rodoljub pri vsakej priložnosti pokazal.

V nedeljo po prvi sv. maši poslovljal se je g. Zorn v prav lepem in gniljvem govoru od ljudstva, katerega je izvenredno dosta došlo. G. govornik je omenjal težavnega dela, ki ga je imel v teku osmih let, ki ga je pa rad opravljal iz ljubezni do svojih faranov, kateri so ga po mogočnosti podpirali, za kar se jim srčno zahvaljuje.

Kaj da je bil č. g. kaplan celaj fari, kako so ga ljudje ljubili in spoštovali, spoznal je lahko vsak in čutil g. Zorn sam o tej priliki: ni ga bilo človeka v cerkvi, ki bi se ne bil solzil, in videl sem moze solze brisati si, ki se drugače mokrega očesa sramujejo; glasnega ihtenja žensk, ki je večkrat g. govornika motilo, ni treba še posebe omenjati. Pr. g. kaplan si je v naših srcih najlepši in stanovitnejši spomin ustanovil, ki ne bode nikdar ugasnil, in dasiavno je bil od strani, od katere bi bil imel največ ljubezni

pričakovati, večkrat napaden, in ni dobival zaslužnega priznanja svojemu delovanju, naj bode preverjen da je vse ljudstvo z menoj, če iz dna srca kličem: „Božja previdnost naj ga spremlja v njegovem daljnem življenju in mu da v njegovem delovanju najboljši vspeh!“

Faran.

Iz vipavske doline, 22. okt. (Beseda v obam-
bo proti spisu: „Zgod. črtice Prvaške župnije“ gledé na Vogersko.) V dveh številkah „Soče“ dne 25. avg. št. 34 in dne 15. sept. št. 37 t. l. smo čitali sestavek pod črto s tem napisom. Ker sev tem sestavku nahaja več neresnic in še celo protislovij, torej naj „Soča“ kot nepristranski list priobči vsaj poglobitve opazke v popravo onega dopisa v tem, kar zadeva Vogersko ali Ogersko.

1. Tedaj ni res, da sta potok Vogeršček in Lijak naravna mejnika župnije Vogersko; kajti potok Limovšek (nomen et omen!) od Lijaka proti zapadu — severju še skoro za uro naprej meje te župnije pomakne, in tudi potok Vogeršček ni mejnik, ker Brija in Dombrava (naš Budapešt) ste onkraj Vogerščka. Mi Vogerci meje naši župnije od onega dopisnika postavljene ne pripoznavamo. — 2. Ni res, da se je pravda zaradi kvarteza iz Brije in Dombrave še le l. 1840 začela, nego že davno pred. Umrli g. patron Dragotin plemeniti Baron Tako (pravi plemenitaž v vsacem oziru) je terjal le splošne prejšnjega dekreta, t. j. odloka gubernijalnega dne 22. decembra l. 1787, dasi je prvokrat nerazumljen — zavrnca bil. 3. Ni res, da bi bilo Vogersko l. 1840 privatna župnija postalo. To so izmišljave. Ne prečta-t. g. K. Brajda, bivši tukajšnji župnik, ne drugi ne vedó nič o tem, kar dopisnik v tej zadevi piše, marveč župnija Vogersko s patronatom grada tukajšnjega je starodavna. 4. Ni res, da je bila še le l. 1858 pravda zaradi kvarteza iz Brije in Dombrave rešena, kajti dotični odlok v ministerstva uka in bogočastja ima datum dne 15. novembra l. 1852, torej ni Vogersko — ki sicer ni v nobeni odvisnosti od župnije Prvaške, kakor je Gradišče-Gradiškovec v odrekovanje vedra povod dalo, ker so l. 1852 in še več let naprej župniku v Prvačini vedra odrajtovali, kakor znani dopisnik sam pravi. 5. Ker so patron Vogerske župnije in ž njim vse deželne in duhovske gosposke goriske pritiskovale (to je izraz dop. zgod. črtic), da je ona pravda zaradi kvarteza iz Brije in Dombrave v prid župnije Vogerske rešena bila, torej — morale so vse te bližnje gosposke pravičnost te terjatve patrona in župnika Vogerskega pripoznavati in 6. Oni dopisnik javno trdi, da je ta razsodba krivična, in da je kvartez iz Brije in Dombrave komunistično od Prvaške župnije odtrgan bil; cesar Ferdinand I Dobrotljivi, ki je zgolj pravičnost in dobrotljivost bil, v odloku dvorne kancelije dne 16. okt. l. 1841 o tej pravdi pa sodi kakó: Naj uradnije pretresejavo, kako bi se dalo izvršiti, da bi župnik v Vogerskem (ki oskrbljuje in previduje Brijo in Dombravo), a ne oni v Prvačini, kvartez dobival. 7. Kar znani zgodovinar pravi o preprih in žalostnih nasledkih, nam Vogercem je čisto neznan.

Iz teh bolj poglobitvenih poprav naj čitatelji „Soče“ sodijo, kaj da je od nepristranosti in resnicoljubnosti onega dopisnika zgod. črtic držati. Naj pa tudi sodijo, ali je res to, kar on pravi: da je ta borba zaradi kvarteza iz Brije in Dombrave, ker je l. 1840 (?) patron Vogerske župnije se ustavljal odrajtvi kvarteza iz Brije in Dombrave na Prvaškega župnika, in ker je l. 1858 po njegovi trditvi (t. j. dop. zgod. črtic) rešena bila — le 6 let trajala. — Risum teneatis, amici!

Od vipavskega brega. (Tujščina se širi.) Hvala Bogu, da je moje uho navajeno prenašati tudi močne udarce največjih topov, kajti drugače bi se razprsknilo pri poslušanju petja tukajšnjih fantov. Kako težko je poslušati upitje in kričanje v tujem jeziku, kateri se pa tukaj pri nas — Bogu bodi potoženo — več in več vkoreninje, mesto da bi se nasprotno vršilo. — Ni zadosti, da je mladina uže sama ob sebi navajana, ali bolje rečeno, razvajena, prepevati to, kar žali in rani srce vsacega narodno-mislečega človeka, vsiljujejo nam se še italijanski razglasi, oznanila, objave itd. Tako n. pr. so to poletje napravile iz Aleksandrije vrnivše se ženske blizu tukaj ples, katerega razglas je bil pisan v jeziku, ki ga v celej vasi morda le dvojica ali trojica dobro razumejo. Gospodi, ki biva v Gorici, menda ni treba te žalostne novice še posebe povedati, kajti gotovo so bile objave tudi po tamkajšnjih zidovih pribite. Ker pa mi ni natanko znano, kó je bil dal one razglase tiskati, zato izgovorila le občo besedo, da naj tisti, ki bode imel v prihodnje te stvari v rokah, vsaj tolikaj pomisli, da, ako je seljan-okoličan, ga je skoro sigurno rodila slovenska mati, ki morda še besedice italijanskega ne zna. Naj se tedaj v bodoče toliko ne trudi, žaliti poštene slovenske matere, ki ga je s slovenskem mlekom dojila in, zibaje ga, mu le slovensko prepeva. Da se pa zdaj on, ko bi imel na to ponosen biti, tega brani, je gotovo žalostno. Sicer neverjetno, a vendar resnično je, da so prve še Vrtojbeni posne-

mali, in so tudi oni pokazali, da se hoče pridružiti onej sekci ali onemu klubu, ki govori jezik „neresen-
cev“. — Domoljubje, narodnost, kje ští! Ali mislite zginiti za našo gorisko okolico? Oh žalosti, tuge, muke, videti kako se slovenska mladina brani narodnega razveseljevanja, narodne sege, starih navad! — Ni pa ta potujčevalni duh le pri mladeničih v navadi, ampak podrijel se je tudi lepega spola. — Tako sem pred nedavno slišal razgovor dveh meni ravno pred nosom šetajočih se deklin, ki ste se vrnili iz Aleksandrije. Edna je v svojej prevzetnosti tako daleč zablodila, da je to le izustila: „Menim, da v Aleksandriji se govori lepša italijansčina, nego jo govore tukajšnji „ščiavi“. — Se ve, da je to italijanski izkvasila. — Bog ti ne vpiši v greh, in sveti Levkadij ti odpusti! Ali si se učila moliti v italijanskem ali v slovenskem jeziku? Kaj se ti je obniška italijansčina tako prikupila, da ne moreš še celo tam, kjer vživaš čist, zdrav, slovenski zrak, opustiti polovičnega dobitka iz onega kraja, kateri ostane marsikomu v vedno žalostnem spominu. — Očrtje slovenski, majke narodne, kje ste? Ali vas ne žali bahanje vaših otrok, ki zametajo to, kar ste jih iz največjim trudom naučili, ki se posmehujejo temu, kar ste tudi vi od svojih vaših matera podedovali, in kar mora biti vsakemu najsvetejše. Ali vam ne privabi solzo v oko, slišati svoje otroke govoriti v onem jeziku, ki je za vas tuj, nepoznan? Narodni možje, ali ste zaspati! Kje je narodna zavednost, kje je ljubezen do lastne matere, ki vas je učila tako lepo govoriti, ki vam je uže v zibelki navajala uho na prijetne milozvučne slovenske pesnice! — Kam dojdemo, ako bomo tako rakovo napredovali? V tem, ko se naši južni bratje Dalmatinci veselé zmage nad italijanskim elementom, moramo mi pripoznati žalostno istino, da se bode tukaj pri nas morda nasprotno godilo. Oklenimo se materne jezika, katerega ume na milijone krvnih bratov, Slovanov!

Kap.

Iz Trsta, 17. okt. (Izv. dop.) (Zve z d a.) Gledé demonstracij, Vlahe gotovo ne prekosi nobeden narod. Ko je imela Avstrija v posestvu še goreno Italijo, se je zbiralo v malem Piemontu vsako jakih kospiratorjev proti nji. Ti so z besedo i dejanjem širili idejo osvoboditve izp. krutega avstrijskega robstvenega jarma. Takisto so ti imenovali ta jarem. Tej ideji je je po Lombardiji in Benečiji mnogo tisočev ljudstva pripalo, ki jo je nadalje pomagalo širiti, da je ta postala meso in kri. Avstrija je za njo dobro vedela, ali pomoči zoper njo si ni znala, ni mogla. Po največ je ta kakega rovarja prijela i ga na celo življenje internirala v olomuško trdnjavo. Da bi si ona ljubezni od Lahov pridobila, podajala je tem najmastnejih služb; dá, celó uredniki uradnim novinam na Laškem bili so gorki privrženci ideji osvoboditve Italije, oni ideji, porojeni v kraljestvu, kjer je mali Cavour stoloval. Bilo je večkrat slišati iz ust visokih uradniških oseb na Laškem, da oni, ko bi jih Avstrija tudi z žarečim zlatom obkladala, bi se z njo ne mogli pobratiti, sprijazniti, in to zavoljo tega ne — ker narodova svoboda je „prima conditio“, ki se ne da zadušiti z zlatom, s križi — i še manje zatreti s terorizmom. Po nesrečni pobuni za Vlahe l. 1848, s katero so oni negovali idejo osvoboditve Italije pod krinko uvedanja konstitucije, se je Italija morala zopet udati volens volens Avstriji za nekoliko let.

Od l. 1847. do l. 1859. v Lombardiji, na Beneškem pa do l. 1866 je rovarstvo s svojimi demonstracijami dospelo na vrhunec. Bombe, petarde, pod zemlje mine, tiskovina, pisma itd. so v tej dobi slavile svoj „triumf“; a zavratni naskoki, morije, bodala i strup dosegli so stopinjo: Excelsior.

Vse to pa, bi naši ljudje dejali, se je skušalo, videlo; če je bil pa kdo slep, je lahko „potipal“ i se prepričal, da za Avstrijo tla na Laškem niso več varna. Kaj je ona temu nasproti storila? Nič! Negovala je še nadalje „sino a tanto, che va“, strupeno kačo na svojih prsih, i s tem igrala rolo indijskih fakirov — ali zagovarjalcev strupenine.

Ščasoma so se rovarska ali skrivna politična društva na Laškem tako pomnožila i razširila, da so privržencev brojila na tisoče i tisoče, — i denarjev pa imela v svojih kasah na milijone. Celó iz naših pokrajin so v vrečah kave, fižola, moke itd. tem društvom denarjev pošiljali. Ze v tistej dobi je ta laška ideja našla vhod na stara avstrijska tla — a reči moramo, kolikor se da iz dogodeb sklepati, da takih tú pri nas ni bil majhen broj: tudi goriški grofci so v tem neke rolice igrali. Ali vrnimo se na Laško.

Avstrija na Laškem je imela i še v tako majih mestecih vojaških posadek. Naš vojak je tam bil osamljen, zapuščen, vse se ga je ogibalo; črten do smrti; nikdor se ni maral z njim družiti, bratiti, i celó ženski spol se ga je ogibal, kolikor je bilo moč; nevhvaležnost, neprijaznost povsod, kamor se je obrnil; nikjer ni bil varen pred zavratnimi napadi: sploh tam temu ni bilo življenja. Kadar je vojaška godba svirala na trgih, po mestih ali po ulicah marsiraje igrala, pri soarejah, i drugih svečanostih — kratkočasila se je le sama — ali pa kak prijatelj avstrijski ideji, če ne uže Avstrijanec, jej je društvo delal: Italijanov pri takih svečanostih nisi opazil.

I vsa ta propaganda se je širila po tiskovinah.

Tudi v našem Trstu so hoteli nekateri časniki po-
sneti svoje brate na Laškem.

Ali jim ni hotelo iti izpod rok! Bob ob steno! Kedar pri nas svira godba na velikem trgu, se zbira na tem ljubij na tisoče, da se pokratkočasijo slušaje sladkim sekiricam. Kedar pomestnih ulicah svira godba, se pred njo zgujete ljudstva na tisoče, da je vse živo. Kedar katera imenitna avstr. voj. ali druga godba v Trst pride, da igra na katerem prostoru, v salonu itd. ljudij se dere za njo na tisoče, da jo posluša. Vsa ta simpatija pa do vojaške godbe nekatere gospodiče bo te v oči, da je groza. Ali njih glas je vpitje v puščavo. V Trstu, če tudi se rabi ital. jezik po trgovini i drugod, taki nismo, — ker taki nikdar nismo bili — ne po duhu, stanu, odnašajih, jeziku i interesih. Od pravih Lahov se naši tako razlikujejo, kakor dan od noči. Milčan (Muggesano) i Čizot (Chioggioto) se malo razlikujeta vsaj po jeziku i navadah, ker oba sta beneškega pokoljenja; a Tržčan nima sličnosti z nijedno vrsto Lahov — i to, ker je „p o l a s č e n“ njemu „vatje“ sobili Slovani. I to resnico celó zagrizli Nemci pripoznavajo. Tú ne govorimo o privandracih iz Italije, kateri zdaj pri nas nosijo veliki zvonce in imajo prvo besedo. Vendar tem pomanjkuje historične podloge, da bi našo pokrajino proklamirali delu vlaške zemlje. Če so pa to uže storili, činili so sami med seboj — v svojem taboru. Nijeden pravi Tržčan i še manje Avstrijanec, jim tega ne verjame, ker njim pomanjkuje historično pravo. Brez tega prava vsa njim pravda je bosa i njim dokazovanje — O. Oni vstvarjajo le svojo kolonijo, kakor, da bi bili tam kje na Besarabskem; pa je! Do Trsta največ pravic ima kranjska dežela. Trst moremo imenovati „kranjska vrata“ na morje. V srednjem veku, ko je tú stoloval „capitano cesareo“, je bil ta največja osoba cesarska v Trstu. A te osebe so bile večidel pl. iz Kranjske. Moremo reči, da Trst je bil mnogopot s Kranjsko po interesih in v militariskem zmislu združen.

Vrnimo se k rovarskim društvom! Demonstracij imamo več vrst. Ne samo materijalno so demonstrirali proti Avstriji, temveč tudi duševno. Take demoust. so prezirljive. Treba je pazljivosti, opreznosti, da se jih zazre! Celó taki, ki so stali vladi na vrhuncu, niso mogli tem priti v okom. Ali pa so reč prezirali? Po pobuni, za Vlahe nesrečni l. 1848. i 1849., so ital. veljaki i drugi nosili sukne brez gumbov ali pa le s par naj potrebnější preskrbljene; tudi brez rokavov pri sukni okoli pohajali. Na vprašanje, z a kaj si ne dajo prišiti gumbov, rokavov itd. so odgovarjali: Ni še izvršen!

Drugi so imeli gumbov pri sukni iz usnja. Če si jih poprašal, čemu to nosijo, so navadno rekali: So provizorični itd. Tú ne štejemo narodnih barv. zastav, rutic itd.

V Trst so nameravali tudi kaj enacega vpeljati. Pričeli so bili prinedolžni cvetki „marjetici.“ Reči moramo: Grša stareja, brezboha gospodična, ko je bila, večji šopek enakih cvetic je v nedrih ali v rokav imela. Tudi nekateri gosp. z orlovim nosom, so je v gumbicah nosili. Ali tudi to nedolžno počenja-
nje so skoro opustili, ker tú ni tal za take stvari. Če tudi je „marjetica“ nedolžna stvarica, vendar pol. je zabranjala izslozbe takih umetnih cvetic po prodajalnicah; kdor jo je nosil, ni bil varen, da mu je ne odnese kateri angelj vauh za svoj herbarij.

Take i še druge misli so me obhajale na večer 18. avgusta. Na velikem trgu je vse plavalo v svetlo-
bi. Na tisoče lučij malih i velikih je čarobno razsvitalo bližnja poslopja i vrt. Magistratovo poslopje je bilo vse v jednom plamenu. Nad portalom med I. in II nadstropjem mestne palače, zidane v rokokó slogu, tam, kjer karjatida drži oboka skupnih oken, se je vrtela okrog svoje rubinove osi velika, krasna s plinom razsvetljena zvezla. Središče ali os tej zvezdi je bila napravljena iz rudečih glažic, posnemajočih rubin, v katerih je gorela neka nova kemična zmes. Rudeči rubin je emblem upanja, pravijo mistikarji.

Zvezda v ital. poeziji igra veliko rolo. Tú se imenuje: La stella Venere (ljubezni). La stella ali astro d'amore (ljubavi). Le buona stella (dobra). La cattiva ali infausta stella (zla). La stella confidente (zaupa). I mnozih več! A uajčeste se v poeziji i prozi nahaja „metafizični epiteton“ politične veljave: „La stella d'Italia“

Kaj ne, gospoda sl., da je krasna ta zvezda: Momentosi intorno all'asse, che di rubin colore sa? Mo-
goče, nemogoče ni i to — pod ujo!

Mi pa sklepamo: Fides vana, spes nulla!*)

Politični pregled.

Delegaciji ste se odprli 25. t. m. v Bu-
dapešti. Od kar je Taaffe na krmilu, ima v av-
strijski delegaciji prvokrat avtonomistična stranka
večino, vsled tega se ve da pa tudi več odgovornost.
Avstrijski delegaciji je izvoljen za predsednika eno-

*) Kdor opazuje pol. življenje na Primorskem, mora priznati, da ta izvrstni dopis slika tudi s edanjo dobol Ur,

glasno dr. Smolka, ogerski pa kard. Haynald. Dr. Tonkli je izvoljen v budgetnem odseku kot zapisnikar in kot poročevalec tega odseka bo poročal o mornarstvu. Za skupne potrebe se bo za l. 1883 zahtevalo 11 milijonov gold. manj, nego za tekoče leto. Tudi dobro znamenje. Predsed. Smolka ni hotel govoriti, kakor drugi predsedniki prejšnjih let, ampak je rekel, da naj bo delegacija varčna, pa kjer je potreba, naj tudi žrtvuje, da se država v svoji moči in pri imenu ohrani. Včeraj je cesar na dvoru v Budi sprejel delegacije, in je naglašal za živahnim zadovoljstvom, da so vnanje razmere vseskozi vesele. Rekel je: „Bistvena naloga moje vlade je, uspešno gojiti naše prijateljske odnose z vsemi evropskimi vlastmi v zmislu ohranitve in zagotavljenja miru“. Avstrijska vlada je delovala za sporazumljenje v Egiptu in za ohranitev skupnih evrop. interesov. Za nove teritorijalne sestave naše vojske se ni mnogo potrosilo. Tudi v Bosni, Hercegovini in Dalmaciji se obračajo stvari na bolje. Cesar pričakuje, da bodo delegati patriotski podpirali vlado.

Najviše državno sodišče je postopanje naučnega ministerstva obsodilo gledé na dovoljenje šole nekim češkim občinam na Niževstrijskem in poprej pa gledé na dovolitev niže gimnazije, katero je hotelo ustanoviti v Šleziji opavsko šolsko društvo. Ono sodišče je razglasilo, da po 17. in 19. čl. tem. postav morajo se one šole dovoliti. S tem je najviše sodišče ob enem povedalo, da se bodo morale dovoliti tudi na Dunaji češke ljudske šole, in da postavnim društvom mora biti dovoljeno, šole po svoje ustanovljati si. Po takem bi smeli tudi Slovenci proti „Schulvereinu“ svoje društvo ustanoviti! Sicer se pa vidi, kaj nam je o poboljšani šolstva pričakovati tudi za Taaffejeve vlade, dokler je min. Conrad naš viši šolski zapovednik.

Pemski dež. zbor se je zaključil v ponedeljek kar nagloma, menda zato, ker so Nemci zahtevali iz dež. denarnice 800.000 gl. za zidanje „poletnega gledišča“, potem ko se jim je letos dovolilo in dalo nad 300 tisoč gl. za popravo starega gledišča. Umetna nemška večina dež. zbora pemskega se ne sramuje svoj položaj porabiti, kakor le more Nemcem v prid. Dež. maršal Auersperg je bil menda zelo razkačen zaradi naglega zaprtja in je neki celo pozabil „videti roko“ c. kr. nam. Kraus-a, ko mu jo je ta podajal.

Pravosodni min. bar. dr. Pražak je izdal razglas, vsled katerega se morajo v Šleziji češke in poljske vloge pri sodnijah sprejemati, kakor nemške.

Magjari Slovakom ne dajo pokoja. Celó protestantski cerkveni shod razglasa za panslaviste one, ki bi občevali s Čehi ali Slovani, ki živé v Avstriji, pa zunaj Ogerske. Pač daleč so jo pritirali na Ogerskem, pa tudi Madjarom ne bo šla vedno gladka.

Hrvaški sabor je sprejel postavo o sponjenji vojaške granice s Hrvaško-Slavonskim, in bodo graničarji kmalu volili poslance v dež. zbor zagrebski.

Italijani zahtevajo pomnoženje vojske na 600.000 vojakov. Ministri hodijo zdaj ob volitvah po večih mestih in razvijajo svoje programe, ki nikakor ne kažejo prijateljstva za Avstrijo.

Egiptovski kralj dobi kmalu novo vojno, katera bo pa Angležem udana, ker se jej nastavijo sami angleški častniki (oficirji). Angležem razkriva zdaj Arabi, kako je bil ves čas v pismeni zvezi s Carigradom. Sultanu se ve so taka razkritja nevšečna.

Srbski kralj Milan je potoval iz toplic preko Dunaja naravnost v Ruščuk, kjer so ga prijazno sprejeli. Rumunskoga kralja na povratu v domovino ni obiskal. V Belgrad došedši šel je v cerkev zahvalit se Bogu za srečno povrnitev. V cerkvi pa ustrelil ženska Helena Marković z revolverjem na kralja, in ko ga ni zadela, hoče ustreliti drugič, pa adjutant kraljev ji v tem revolver iztrga iz rok in reši takó kralja smrti. Kralj se je kmalu v cerkev povrnil, kjer se je zapela zahvalna pesem. Naš cesar in

drugi oblastniki so kralju čestitali, da je ušel smrti. Marković je vdova polkovnika Markovića, katerega so pred meseci ustrelili vsled vojaške razso. be. Ne ve se prav, kaj je bil zakrivil, kralj ga ni hotel pomilostiti, in vdova, drugače izobrazena gospa, se je hotela nad kraljem maščevati. Vendar pa sodijo, da je imel ta atentat na srbskega kralja političen povod, zapri so tudi nekaj sumljivih oseb, med njimi urednika lista „Borba“. Pa tudi ko bi se bila Marković znesla nad kraljem samo vsled privatnih povodov, je vendar znano, da mogočna srbska stranka ni nikakor zadovoljna s kraljem in njegovo sedanjo vlado. Saj se je govorilo celo, da hočejo kralja odstaviti. Tudi Rusi zamericjo kralju Milanu, češ, da je on s svojo vlado preprijazen Avstriji. Kralj se preveč naslanja na sedanjo vlado, a radikali srbski so tudi preveč nagle krvi, ker preveč zahtevajo nakrat, nego more Srbija zmagati in prebaviti. To pa je nesreča za Srbe in utegne še mnogo neprilik živahnemu narodu provzročiti.

Domače stvari.

Opozorjamo naše čitatele na temeljito razpravo o goriškem pokopališču v današnjem listu, ki more služiti v splošen poduk, posebno pa tistim, katerim je skrbeti za redno gospodarstvo in zdravje goriškega mesta ali za napravo novega pokopališča kjerkoli. Drugo polovico važne razprave prinesemo prihodnjič.

Udje bralnega in podpornega društva v Gorici privedijo v nedeljo popoldne izlet v Mirno, kamor so jih tamošaje mnogoštevilni društveniki povabili.

Zastavljavnica in ž njo združena hranilnica, ustanovljena po grofu Thurnu v Gorici, je razposlala ravnokar sklepni račun za l. 1881 in sicer, kakor navadno, v nemškem, ital. in slovenskem jeziku. Da se drži tega načela, je hvale vredno, in bi bilo še zaslužniše, ko bi uradovala tudi po razmerah strank po istem načelu. Ali tega ni zapaziti, ker se celo pri dražbah vsakega četrtletja razkljuje cena samo v italijansčini, dasi pride k dražbam tudi mnogo slovenskega ljudstva, ki italijansčine ne ume in mora ob takih prilikah druge popraševati, kaj ta ali oni klic pomeni. Upati je, da sl. vodstvo ustreže tudi za ta del za naprej tudi slovenskim strankam.

Po sklepnem računu za l. 1881 so znašali dohodki, in sicer iz zastankov prejšnjih let 1.553.185 gl. 73 $\frac{1}{2}$ kr., iz dohodnine za tekoče leto 928.532 gl. 77 kr., skupaj 2.481.718 gl. 50 $\frac{1}{2}$ kr. Prejelo se je 808.695 gl. 79 $\frac{1}{2}$ kr., in znašajo konečni zastanki 1.673.022 gl. 71 kr. Če se konečnim zastankom prišteje še vrednost tiskanic z 22 gl. 80 in vrednost inventarja z 31.468 gl. 62 kr., znašajo konečni aktivni zastanki 1.704.514 gl. 13 $\frac{1}{2}$ kr.

Stroški pa so ti: Zastanki iz prejšnjih let 1.426.474 gl. 94 $\frac{1}{2}$ kr., dohodnina za tekoče leto 922.637 gl. 30 $\frac{1}{2}$ kr., skupaj 2.349.112 gl. 25; prejelo se je 808.695 gl. 79 $\frac{1}{2}$ kr.; konečni zastanki znašajo 1.540.416 gl. 45 $\frac{1}{2}$ kr. Konečnim zastankom se prišteje še razloček med kurzno in pisano ceno papirjev javne vrednosti s 55.031 gl. 58 kr., takó da potem znašajo konečni pasivni zastanki 1.595.448 gl. 03 $\frac{1}{2}$ kr. Če se ti odbijejo od prej imenovanih konečnih aktivnih zastankov, se pokaže čistega premoženja 109.066 gl. 09 $\frac{1}{2}$ kr. Osobje tega zavoda je: Dom. Lovisoni, ravnatelj, Stef. Klemenčič, likvidator in denarničar Frau. mej. gf. Obizzi. V odboru, ki ki je našel račun v soglasju z denarničnimi dnevniki in knjigami zavoda, sedé: Dom. dr. Castellani, prvosodnik, Karol dr. Doliak, vitez pl. Cipriani, odvetnik, dr. Iv. Tonkli, odvetnik, Frid. dr. Della Bona, c. kr. notar, And. Jeglič, voditelj dežel. računov.

Leop. grof Strassoldo-Graffenberg, graščak na Primorskem in deželni laški poslanec goriški, ki je dalj časa bolehal in se je bil šel zdraviti na Dunaj, je tam umrl 22. okt. 52 let. star.

V Solkanu so nabrali v cerkvi za Tirolce, ki so po povodnji poškodovani, 14 gl. 24 $\frac{1}{2}$ kr., ki so se oddali pri tukajšnjem c. k. okrajnem glavarstvu

„Društvo glasbeno in dramatično“ ital. v Gorici je privedlo v prid poplavljenecem veselico, in je odločilo 83 gl. 87 $\frac{1}{2}$ k. čistega dohodka za gorenjo Italijo, enak znesek pa za Tirolsko, Koroško in Štirsko.

Za poplavljenca na Tirolskem in Koroškem je odbor v Gorici nabral doslej 1427 gl. 87 $\frac{1}{2}$ kr. Kakor se govori, osnujejo tudi v gledišči veselico v ta namen.

Zvezda repatica (komet) se vidi te dni brž po 4. zjutraj na vzhodni strani. Kaže prav svetlo ne navadno veliko svojo „metlo.“

Dornberško vinorejsko društvo je dobilo 200 gl., mlekarско društvo v Polubinji pa 700 gl. podpore od ministerstva za kmetijstvo.

Grof F. Coronini je govoril v osrednji komisiji za uredbo zemljišnega davka tudi o revnem kmetijskem stanju v Istri, in je ista komisija sprejela čisti dohodek za Istro skoro takó, kakor ga je predlagala dež. komisija, namreč 1.317.666 gl.

Oberdank je neki od vojaškega sodišča obsodjen na smrt; zatožen je bil zaradi veleizdaje, skušenega umora in begunstva. Mati njegova je bila šla na Dunaj prosit milosti zanj pri cesarji; cesar je bil ta čas v Budapešti. Sodnija zanj ni prosila pomilostjenja, sodijo pa, da bo pomiloščen. On je ostal trdovraten, še ko ga je mati obiskala; po obsodbi pa da je neki obstal vse in je neki povedal, kakó je bil od zarotnikov on izbran (po srečkanji), da bi presvitlega našega cesarja umoril. Imenoval je društvo in neke zarotnike. Vsled tega menda pričakujejo, da bo pomiloščen.

Levi in Farenčani, tudi dva veleizdajnika sta zaprta v Benetkah. Ali ital. vlada se obnaša čudno v tej zadevi; govori se, da veleizdajnikov ne izroči avst. vladi, in ko bi se to zgodilo, da hoče par ministrov ital. odstopiti. Vedro očitniše se kaže, kakó Italijani umejo prijateljstvo z Avstrijo. Kak duh prevladuje na Italijanskem, jo razvidno tudi iz tega, da se vlada neki celó ljudstva boji, ko bi izročila velike zločince avstrijski vladi.

V Vidmu so imeli v nedeljo veliko veselico, namenjeno poplavljenecem italijanskim. Te veselice se je udeležilo neki mnogo Tržačanov in tudi Goričanov.

Triester-Zeitung je pred tednom pisala: „Že večkrat smo opozarjali, kakó v soški dolini nemški element ponehava, in kakó se obseg nemškega jezika krči. Nemški „Schulverein“ namerava nemško šolo ustanoviti na Predelu in v bližini trga Bovca. Zanimivo je, da se ni dozdej proti temu projektu od slovenske strani tudi najmanjša agitacija vzbudila. Še celó goriška „Soča“ je o nemškem Schulvereinu zmerno pisala. Goriški in koroški Slovenci dobro vedó, da jim znanje nemškega jezika ne škoduje. Da bi le vedno takó ostalo!“

Nekaj dnij pozneje pa priuša ista tetka zblonen dopis, ki trdi, da „Schulverein“ v soški dolini kaže samo defenzivni, ne pa ofenzivni značaj!

Nam dobro znanega dopisuna pozivljemo s tem, da nam pové, kje je v soški dolini nemški element in „deutsches Sprachgebiet“. Pri zadnjem ljudskem šteju l. 1879— in v Trstu je bil takrat Depretis — so našli od Gorice do Predela celih 39 Nemcev, uradnikov, in sicer na Kanalskem 4, na Cerkljanskem 3, na Tolminskem 3 in na Bovškem — nobenega. Ako misli torej nemški „Schulverein“ na Bovškem, to je v čisto slovenskem okraju, nemške šole ustanoviti, potem se kaže tudi od te strani, da je bilo samo „humbug“, kar je predsednik goriškega Schulvereina, na Pruskem rojeni gymn. ravnatelj Pantke pred meseci v „Tr. Ztg.“ trdil, da namreč nemški „Schulverein“ nima namena, Slovence germanizirati, da hoče samo tam, kjer živé Nemci med drugimi narodi, nemškim otrokom priskrbeti poduk v nemškem jeziku. Kje hočete v soški dolini braniti nemški element? Izuenaroditi Slovence, ki so političnim nakanam Weitlofovcev na poti, in nemški most do Adrije, to je namera nemškega „Schulvereina“. Iz ljubezni do Slovencev se gotovo ne nabirajo doneski „Schulvereinu“ v Berlinu in po vsem Pruskem. Mi predobro poznamo tudi tukajšnje pristaše „Schulvereina“, da bi ne vedeli, kakó oni pot do Adrije napravljajo onim, za katere se je ob tržaških bombah takoj oglasil berlinski list, trdeč, da preseče pruskonemški meč namere onih, ki bi hoteli Trst jemati. Mi po takem sicer vemo, da je Slovence potreben nemški jezik; ali enako dobro vemo, da hoče nemški „Schulverein“ most do Adrije veliki Nemčiji in s tem Slovincem narodno smrt pripravljati. Samo iz tega pa je že razvidno, kakó ni povsem resnično trditi, da se pri nas nismo upirali nakanam tega od pruskih mark podpiranega društva. Takoj od začetka smo tudi mi in vsi slovenski časniki kazali na nevarnost, ki nam preti od te strani, in v dež. zborih so se zlasti letos Slovenci v tem zmislu oglašali in pritoževali, takó da je avstrijskim Prusakom kaj neprijetno odmevalo po ušesih. Res, žalostno res je samo to, da resne agitacije z enakim orožjem proti „Schulvereinu“ do zdaj Slovenci še niso pričeli, ker se mora po mislih nekterih ne ravno preprevidnih slov. mož v teku prihodnjih 15 let spomenik slov. zavesti in požrtvovalnosti — v Ljubljani dovršiti!

Narodni deželni poslanci kranjski so pred svojim razhodom skrbeli za sestavo eksekutivnega narodnega volilnega odbora, ki bo imel ob času volitev preskrbljevati potrebne reči, voditi volilno gibanje in v ta namen v zvezo stopiti z raznimi volilnimi odbori po deželi. Za mesto ljubljansko ostane

narodni volilni odbor, kakor je bil doslej v navadi pri mestnih volitvah. Za deželo pa se je po vsestranskem prevdaru določilo, da v tem odboru naj bodo: 1. vsi deželni poslanci, katerim je ljudstvo z izvolitvijo uže dejansko skazalo svoje zaupanje; 2. župan in podžupan mesta ljubljanskega; 3. predsednik in tajnik kupčijske zbornice; 4. stolni prošt in prošt novo-mestki, kot zastopnika duhovenstva. Predsednik eksekutivnemu narodnemu volilnemu odboru je dr. Zarnik, njegova namestnika sta gg. Grasselli in vitez Bleiweis, zapisnikarja pa Klun in Robič.

Oznaniilo. V sled ukaza c. k. finančnega ministerstva dne 19 septembra 1882 (drž. zrk. št. 134) se javno oznanjuje to le: Od 1. januarja 1883 se bodo prodajali spremenjeni koleki vseh vrst, razun čarniških kolekov po 1 kr. in po 2 kr.

Sednji koleki se bodo rabili le do 31. januarja 1883, od tega dne naprej se ne smejo več rabiti v kolekovanju. Od 1. januarja do 31. aprila 1883 se lahko brezplačno zamenjajo nerabljeni koleki v Trstu pri glavni zalogi tabaka in kolekov (piazza della dogana št. 3) in zunaj Trsta pak pri davčnih in carinarskih uradih, kjer se prodajajo koleki.

Rabiti se pak smejo po 31. januarju 1883 obrtniške in kupčijske knjige, menajčne tiskanice, računi itd. na katerih so starejši koleki propisno pred 31. januarjem 1883 uradno prekolekovanji, ravno tako se lahko rabijo naslovne pošne spremljevalnice in železniški vozni listi, dokler jih je kaj s kolekom poprej vtisnjenim. C. k. finančno vodstvo v Trstu.

Škofu Strossmajerju je čestital v dan blagoslovljenja Dijakovarske cerkve tudi prvi angleški minister slavni Gladstone in mu je izrekel željo, da bi rad z njim osebno govoril, predno umrje. — Strossmajer se je na brzojavno čestitanje zabavnega in literarnega kluba v Ljubljani po g. Murniku posebe zahvalil, in je tudi ob tej priliki zagotovil, da mu je „osobito drag i štovan bratimski narod slovenski, narod nezaboravnega mu prijatelja laneza Bleiweisa, komu jednako kak i svomu narodu svaku sreću i blagoslov prosi.“

„Edinost“ nam vedno več čast izkazuje; za danes zahtevamo od tega lista samo to, da nam navede samo en stavek, v katerem bi bili trž. namestnika bar. Depretisa „pobalinsko“ napadali, kakor nam „Ed.“ očita. Mi smo bar. Depretisovo politiko vedno v postavnih mejah, sicer odločno, ali vedno dostojno pobijali, in da smo bili v tem pogledu vedno dosledni in odločni, si štejemo v čast. — Gledé napitnice Nabergojeve je pa stvar zdaj dognana, tudi če „Ed.“ tisoč nepazljivih prič dovede in navede; ves trud „Ed.“ v tem pogledu je brezuspešen.

Uredništvo „Soče.“

Goriško pokopališče.

I. Mestni zbor odbere pokopališču prostor.

Takega šuma že dolgo časa ni bilo po Gorici, kakor zadnja polovico prejšega meseca septembra in celi mesec oktobra. Skoro ni bilo dobiti družbe, ki bi se ne bila pogovarjala o goriškem pokopališču, ki bi ne bila z ostrimi besedami obsojevala naprave sedanjega mirišča. In to po vsi pravici. Pred par leti je mesto plačalo za to napravo čez 150 tisoč goldinarjev, katere je vzelo na posodo, in danes je vsakemu meščanu očitno, da ta denar je zavržen, in da je treba novega posodila, da se napravi novo pokopališče na drugem kraju. Ako ne bi bilo že iz začeta znano, da je kraj, kjer zdaj Goričani svoje mrtve pokopujejo ali prav za prav v kopel devajo, neprimeren in nesposoben za ta namen, bi morebiti nevolja ne bila tako velika.

Ali ko se je bil raznesel glas, da namravajo zidati pokopališče tam, kjer zdaj v resnici stoji, se je občno mnenje koj zoper to načrt oglasilo in ni se premenilo do današnjega dne. Še ko se je bilo delo že začelo in ko je bilo že na pol dovršeno, so nekateri meščani skušali napravo zaprečiti s tem, da so vložili pri mestnem zastopu pisanje s 306 podpisi, v katerem so zahtevali novo komisijo od namestništva, da bi kraj pregledala in po njih mnenji nadaljevanje začelih del ustavila. Ali goriški bogovi so bili sklenili, da mora biti mirišče tam, kjer je njim ugajalo, in zastoj so bili vsi pomislili, zastoj vse prošnje plačujočih meščanov. Zacetniki novega pokopališča so se sklicavali na ugodne izjave mestnih odsekov: zdravstvenega, stavbnega in denarstvenega in na enoglasne sklepe mestnega staveštva v dotičnih zadevah. Zahtevana komisija je sicer prišla, ali sklep mestnega zbora je ostal neovržen. Zagovorniki nove naprave so bili tako postavno zavarovani na vse strani; ljudstvo pa ni bilo s tem potolaženo, ampak je ostalo pri prvih svojih nazorih in je pripovedovalo o pokopališčnih zadevah čudne reči.

II. Dr. Rojčeva sodba (parère).

Med onimi, ki so bili podpisali prošnjo za novo komisijo, bil je tudi dr. Al. Rojč, ki je bil svojemu imenu pridjal razloge, zaradi katerih naj bi se ne zidalo pokopališče na določnem kraju. To prošnjo je mestni svet v seji 4. sept. 1879. zavrzel, ne da bi je bil dal v seji prebrat, na ostno poročilo dr. Vincijevo. Tedanji goriški list „L' Isonzo“, ki je dobival poročila iz vladujočih krogov, je zagovarjal v št. 195. od 10. sept. ravnanje zborova, češ da tista prošnja ni bilo premišljeno in znanstveno delo, ampak čačka (sciarocchio) po vsebini in po obliki. Dr. Rojč je dal ponatisnit tisti del „čacke“, ki je od njega izviral, t. j. svoje razloge (parère) v „Isonzu“ od 23. sept. 1879, št. 206. In glej čuda! Soča, ki ni bila vrelna, da bi se brala v mestni seji, je hipoma, ko je bila objavljena na nogo spravila pet goriških zdravnikov, ki so koj drugi dan 24. sept. v št. 207. „Isonza“ dali odgovor. 10 krat daljši od dr. Rojčeve sodbe, s katerim so nameravali vse ugovore proti pokopališču ovreči in dokazati, da je izvoljeni kraj brez napake.

Kaj je pisal dr. Rojč?

Prav malo. Rekel je: Vsako dobro pokopališče mora imeti teko zemljo, ki trupla v kratkem času razkroji, in tako lego, da ne škoduje po podzemskih in nadzemskih vodah zdravju ljudi, ki v bližini stanujejo. Kraj, ki je odmenjen za novo goriško pokopališče, nima ni take zemlje, ni take lege. Ako se torej pokopališče na tem kraju napravi, se trupla ne bodo krejila, in voda, ki se nad zemljo in pod zemljo odteka proti mestu, mesto okuži. V sled tega bi treba pokopališče zopet prenesti, kakor se je to zgodilo iz enakih vzrokov v Zürichu, v Lvovu in v drugih mestih.

V pismu do „Isonzovega“ uredništva, s katerim je dr. Rojč svojo „čacko“ spremljal, omenja žalostnih skušenj s pokopališči v Dornbergu, kjer je bilo občini l. 1878. naloženo, naj si napravi novo pokopališče, v Gradcu, kjer so za pokopališče nov prostor odbrali, v Šentvidu pri Zatičini, kjer je morala večina občinskega zbora, ki je bila proti boljsemu spoznanju ljudstva po sili dala zidat pokopališče na takem mestu, ki je bilo nji po volji, pozneje na svoje stroške prenesti pokopališče na drugo mesto. Vse to se je zgodilo, pravi dr. Rojč, zato, ker omenjena pokopališča niso odgovarjala zgorej naštetim pogojem. Po pazljivem in vestnem preiskovanju sem spoznal, pravi dalje, da ti slučajni podobni našemu, in da goriškemu mestu proti enaka nevarnost, kakor imenovanim krajem, zato da mora kot zdravnik in meščan odsvetovati od početja, ki je mestu pogubonosno in neopravičeno. S temi razlogi je hotel dr. Rojč pokazati, da je podpisal omenjeno prošnjo, prisljea po svojem gotovem spoznanju in ne iz kakih drugih namer.

III. Kako petorica sama sebe hvali.

Na ti pismi so odgovorili, kakor smo rekli, peteri goriški zdravniki prav ostro. Načel, katera je postavil dr. Rojč gledé napravljena novih pokopališč niso izpodbijali, pač pa se zdi, da o enem pogoju dobrega pokopališča, o podzemski vodi, niso imeli pravega pojma. Dr. Rojčevu trditve, da goriško pokopališče ne zadostuje zdravstvenim terjatvam, katere stavlja napredujoča zdravniška veda, so pa popolnoma zanikovali in obsojali.

Da bi svoji besedi pridobili večo veljavo, se sklicujejo v odgovoru najprej na svoje število, na svoje službe, svojo poštenost, vestnost, ljubezen do mesta in na to, da so od sebe dali za pokopališče ugodno sodbo, predno se je v občinskem zboru o tem sklepalo, torej o času, ko jim je bilo mogoče biti popolnoma neodvisnim. Sklicujejo se na svoje študije in skušnje, iz katerih zajemajo korist edino le za to, da služijo resnici, in ne da bi se dali v službo zmoti in laži.

V oziro na število, pravijo, jih je bilo šest, ki so pred 29. januarjem 1876. izrekli omenjeno pohvalno sodbo o pokopališču; izjavo (dichiarazione) pa jih je podpisalo brez pridržka proti dr. Rojču le pet, in sicer: dva občinska svetovalca in ude zdravstvenega odseka: dr. Maurovich in dr. Bressan, in trije občinski zdravniki: dr. Luzzatto, dr. Kersovani in dr. Pittamitz. Še posebe omenjajo, da dr. Bressan, o katerem Goričani trdijo, da plava v svojem grobu, in dr. Maurovich, o katerem piše „Cittadino“ v številki od 20. t. m., da je bil šel nedavno svojega plavajočega tovarša gledat, sta bila skoz veliko let mestna zdravnik (fizika), in da dr. Luzzatto je še zdaj v isti službi.

Potem se naslanjajo na svojo vednost, previdnost in natančnost, ter razkazujejo, da jim je popolnoma znano, kar postava in kar zdravniška veda zahteva od dobrega pokopališča; postava: da je kraj s sežnjev oddaljen od človeških bivališč (dvorni odlok od 22. maja 1835.), da ni podvržen povodnjim, da ne zavira razkrojenja človeških trupel; veda (po njih mnenji): da je lega, oddaljenost in kakovost kraja primerna, da vladajoči vetrovi in bližnje vode (le acque circostanti) niso nasprotni. Druzega pogoja ne navajajo niti postavne niti znanstvenega; da bi bili poznali važnost podzemске vode, se iz tega odlomka ne more sklepati. Podzemsko vodo, katere važnost in vpliv na človeško zdravje popisuje dr. Buhl, profesor na vseučilišču v Münihovem, v knjigi: Zeitschrift für Biologie, München 1865, I. Bd., I. Heft, str. 1. naslednje, so omenili še le v odgovoru na dr. Rojčovo

„čacko“ ko jih je ta na ujo opozoril. Pri svojem preiskovanju pred 29. januarjem 1876. so jo popolnoma prezrli, kar sami spridučejo, ko natanko popisujejo vse reči, katere so opazovali, med katerimi zastoj iščeš podzemsko vodo. V tem oziru pravijo, da „niso mogli in niso hoteli prezrati napredka in skušenj v pogledu na zidanje novih pokopališč, da so natančno preiskovali to prašanje na vse mogoče strani, da so torej preštudirali lego kraja, vladajoče vetrove, oddaljenost in kakovost zemljišča, bližnje vode, z eno besedo vse tiste okolščine, na katere je treba ozir jemati, ako se skrbi za zdravje našega mesta, da so pregledali vse druge kraje občinskega sveta, in še le potem da so izrekli sodbo, ki je bila ugodna izvoljenemu kraju“. Vse te reči so peteri baje preiskovali, le na podzemsko vodo se niso spomnili, ki je stokrat več važnosti, ko vetrovi, ki so jih opazovali. Kako se njih sodba vjema s sodbo tržaške komisije, bomo še videli.

IV. Kako malo bratovsko je sodila petorica dr. Rojca.

Ko so peteri na tak način svoje mnenje utrdili, začnejo zavračati dr. Rojca prav po tisti poti, po kateri so sebe utrjevali. Naprej ocenijo njegovo osebo, njegovo znanje, vestnost in zmožnost, njegove namere in poslednjic njegovo sodbo.

„Nasproti taki razsodbi“, pišejo dalje, „izrečeni in objavljeni meseca januarja 1876., se je vest ali veda dr. Rojca zbudila še le septembra meseca 1879., ko je bilo delo dovršeno, in z neodpustljivo lahkomišelnostjo se drzne izreči sodbo, da odbrani prostor je nasproten zdravstvenim načelom, in svetuje nič manj, ko da naj se to pokopališče opusti, da ne nastopijo žalostni nasledki, ki so iz enakih vzrokov zadeli mesto Lvov, Zürich, Gradec, občino Šentvid pri Litiji in bližnji Dornberg, in izreka to razsodbo in daje ta svet, ne na podlagi pazljivega in vestnega preiskovanja, kakor si upa trditi, ampak s štirimi vrsticami, prepisanimi iz znanega pisatelja, ki piše o pokopališčih, ne da bi si bil vzelo to skrb, in morebiti tudi ne da bi imel zmožnost, da bi premislil in presodil, ali se dajo obrniti na naš slučaj.“

„V pismu, katero je dr. Rojč (v „Isonzu“) stavil pred svojo razsodbo, pravi, da slučajni zgore omenjenih krajev so bili in so podobni našemu, in da kot zdravnik in meščanski (!) posestnik se je moral pridružiti peticiji, in da je moral svoj podpis z razlogi podpreti, da bi se ne sumilo, da ga vodi pri tem strankarstvo ali drugi postranski nameni.“

„Ali „izgovor je obtožba“ in zato menijo podpisani, da nič druzega, ko strankarstvo je nagulo dr. Rojca, da je pisal tisto svojo razsodbo v resnici prav površno, ali pa, ako ga hočejo mileje soditi, da on se je dal vjeti kakomu ljubcu, ki ga je napotil k tistemu krivemu koraku.“

„Na vsak način pa je dr. Rojč kriv, da je podpisal pismo in izjavo, ki zadržujeta krive, popolnoma krive podatke; je kriv, on, zdravnik, da je hotel slepariti naše someščane; ali da se je dal rabi v namen, da bi se sleparili.—Preidimo na dokaze, kateri morajo prepričati najtrdovalnejšega človeka, največjega hvalilca dr. Rojčevega mnenja, pa kaj! Dr. Rojca samega, ako ima v sebi le še murico srmožljivosti in vesti.—(Sledijo dokazi, o katerih pozneje.)—Kaj imamo torej reči o dr. Rojču? Ako dokažemo, kakor smo očitno storili, da dr. Rojč, da zdravnik je lagal, ali da je dal laži svoj podpis, da bi zapeljal naše someščane, kaj imamo reči o njem? ako dejanja, na katera se sklicuje, niso resnična, kaj bo pa iz njegovih trditvev, in njegovih pazljivih in vestnih preiskovanj, iz njegovih sodb, iz štirih vrst njegove izjave, prepisane, kakor smo rekli, iz prvega pisatelja, ki mu je prišel v roke.—Kaj imamo reči o človeku, ki z neodpustljivo lahkoto zabrusi med svet sodbo o zadevi, ki je največje važnosti, ali ki služi kot sredstvo strankarstvu in graje vrednim zvijačem?—S takim človekom, ki zlorabi svojo akademsko stopinjo (doktorski naslov), se podpisani ne morejo spuščati v razgovor, da bi zavrnili grajo, katero je izrekel čez izbrani kraj, ker to bi bilo pod njih častjo.—Dr. Rojč nikakor ne more podreti s svojimi štirimi vrsticami poštene, vestne, temeljite izjave podpisanih, zato ni vredno, zgubljati čas z zavračanjem neumnostij, z bojevanjem proti ulinom na veter.—(Fotem naštevajo podpisani, kaj naj se dr. Rojč uči, in sklepajo tako le:) Vse te reči, naj dr. Rojč študira in dobro premišljuje, in za kako leto se bo gotovo kesa neumnostij (assurdi), katere je pisal, ali katere so mu bile navdihnjene.“

Ko bremo take besede, ne vemo, kaj bi si mislili. Dr. Rojču gotovo niso v nečast; kar je on govoril, se je vse pokazalo kot premišljeno, vte meljeno, resnično, dokazano, neovrženo, z dejanji spričano. Kar dar bo mogla petorica o svojih trditvah gledé pokopališča kaj takega reči, naj se oglasi. Njene izjave je, kakor bomo videli, tržaška komisija večidel popolnoma ovrgla, Rojčeve pa potrdila, kakor bo spodaj razvidno. Petorica je dr. Rojču metala laž in sleparstvo v obraz; s tem je pa le sama sebe po obrazu bila. Ako je imela kaj zoper njegove nauke, jih je

(Dalje v prilogi.)

imela ovroči; osebo napadati svojega tovarša ter smešiti in obirati ga pred celim svetom, ni lepo.

V. Dr. Rojcevi dokazi vzeti iz tujih pokopališč.

Taka je bila sumarična kritika o dr. Rojcevi izjavi, da mož je beveden in nepošten, ki je hotel meščane slepariti, ker jim je prerokoval, da nastopijo za Gorico enaki nasledki, kakor za druga mesta, ako ostane pokopališče tam, kjer so ga izmerili, in kjer so ga že z zidom obdali. Po splošni oceni so prestopili peteri k presoji posameznih točk in so skušali dokazati, da vsi navedeni izgledi drugih krajev so krivo rabljeni, in da sodba o goriškem pokopališču je krivična.

Iz Züricha, pravijo, zaradi pomanjkanja časa niso mogli dobiti poročil v tej zadevi; iz drugih krajev da jih pa imajo, in sicer uradna, pristna, vredna, da se jim veruje, ki so na razpolago vsakega pri zdravstvenem oddelku municipijevem. Graško pokopališče se ni opustilo, pravijo, zaradi onih pomanjkljivosti, katere se po Rojcevi misli nahajajo na goriškem mirodvoru, ampak zato, ker se zida novo pokopališče za celo mesto, in ker se je pri prejšnjem zid podrl, tako da je prišla voda v rakvi. Temu nasproti je pisal dr. Schauenstein, profesor sočnijske medicine na vseučilišču v Gradcu, 26. febr. 1880. v znanem pismu na dr. Rojca, da na prejšnjem graškem pokopališču trupla niso trohnela, ampak so se pitala, ker so ležala v ilovici in v vodi. In letos je dr. Chiari, profesor na vseučilišču dunajskem, zdaj v Pragi, kazal dunajskim zdravnikom pri njih navadnem shodu kos človeškega trupla iz graškega pokopališča, ki iz uzrokov, katere sta dr. Schauenstein in dr. Rojce navedla, je bilo še nestrohnjeno, dasi je že mnogo let ležalo v zemlji. (Glej: Wiener Medicinische Presse. Jahrgang 1882.)

Gledé dornberškega pokopališča trdi petorica, da je c. k. okrajno glavarstvo v Gorici z odlokom 31. januarja 1878. št. 806. naložila jobčim, naj prestavi pokopališče na bolj primeren kraj, proč od hiš, zato ker sedanje je ločeno samo po cesti od bivališča. Tega pa ne povejo, da je dala povod temu odloku pritožba, v kateri je bil kot glavni vzrok premeščanja naveden vzrok dr. Rojcev, da se podzemna voda od pokopališča odceja proti lišam, katerim zavoljo tega preti nevarnost v zdravstvenem oziru. O šentvidskem pokopališču piše petorica: „Pokopališče v Šentvidu pri Zaticim in Litiji se je zaprlo, kakor pravi poročilo c. k. okrajnega glavarstva v Litiji, ker je bilo v sredi vasi, pitna voda se je onesnaževala po organskih in neorganičnih tvarinah in zemljišče je bilo iz trde ilovice. In to ni naš slučaj (t. j. goriško pokopališče ni tako).“ Ta trditev se je dr. Rojcu posebno čudna zdelala, ker je imel svoje poročilo o šentvidskem pokopališču od profesorja Kuapiča v Ljubljani, ki je bil kot izvedenec pričujoč pri komisiji, ki je pokopališče preiskovala in za nesposobno spoznala, na kar je morala večina občinskega zbora, na svoje stroške zadati drugo na drugem kraju. Dr. Rojce je pozvedaval, kako so prišli peteri do takega poročila, in v „Isouzovi“ št. 210. od 27. sept. 1879. jim je odgovoril, da bi imel on za svojo trditev nov dokaz, ako bi bili gospodje sprejeli v svojo zdravniško izjavo poročilo c. k. okrajnega glavarstva v Litiji nespremenjeno (!). Iz tega se da spoznati, kolike vrednosti je to, kar govorniki daje o pokopališču v Lvovu.

Ako nimajo boljših dokazov za izvrstnost goriškega pokopališča od teh, katere so navedli, bi bilo pač bolje, da bi se ne bili lotili zagovarjati stvari, ki očitno ne zadostuje svojemu namenu.

VI. Nadzemska voda goriškega pokopališča.

Ko je petorica po svojem mnenju popolnoma vničala dokaze, katere je bil dr. Rojce posnel iz zgodovine drugih pokopališč in mest, začne dokazovati izvrstnost zemljišča, ki je odmenjeno goriškemu pokopališču.

Najprej navaja nadzemske vode in pravi, da Korenj nikakor ni nevarna, ker je najmanj 380 metrov od mirišča oddaljen, da torej se ne bo mogel napiti organskih tvarin, v katere se razkroji človeško truplo. Tista nadzemska voda, ki pada kot dež na pokopališče, po mnenju petorice ne pride v Korenj, ker se vjame med globoko zidovje, ki obdaja mirodvor, in se pozgubi nekoliko v podobi sopuha v zrak, nekoliko pa tako, da gre v zemljo in se združi s podzemsko vodo, katero doseže vsled naravne postave težnosti po navpični poti. To podzemsko vodo si misli petorica 35 metrov pod površjem, torej tako globoko, da se ne more združiti s Korenjem. Komisija, ki je bila poslana iz Trsta, jo je pa našla še ne 2 (1-8) metra pod zemljo, kakor kaže njeno poročilo, natisnjeno v Gorici pri Seitzu l. 1880. str. 20, torej v taki višini, da tudi podzemna voda lahko odteka v Korenj.

Misel, da bi se deževnica na pokopališču zgub-

ljala v zemljo, ni bila zavoljo tega komisiji čisto nič po volji; ampak je priporočila ravno nasprotno, naj se za to skrbi, da bo deževnica, kolikor je mogoče, s pokopališča odtekala. V ta namen naj bi se napravile ob cestah na pokopališču potočne, in svet naj bi se za to pripravil, kar je toliko lažje storiti, ker pokopališče po celi svoji dolgotni doberšno visi. (Glej komisijino poročilo, str. 18. in 19.) Ako se voda s pokopališča odpeljuje po zemeljskem površju, mora ta voda gotovo nekam se stekati; in tukaj se ne more drugim stekati, ko samo v Korenj, kar tudi komisija pritrjuje. S tem pa ni še vse rečeno. „Tretji del podnebnih padavin curlja več ali manj skoz dve viši plasti do nepremojljive skladi in odtok proti Gorici“. (Kom. por. str. 18.) Ako se voda s pokopališča odpelje, je ne bo curljalo več toliko skoz zemljo. Ali „pri vsem tem bo nekaj podnebnih padavin prekapalo in sicer, kakor zgorej rečeno, proti Gorici, bodisi pod zemljo, bodisi po prekopih, ki obdajajo pokopališče in peljejo v Korenj“. (Kom. por. str. 19.) V Korenj se bo zlivala torej ne le tista deževnica, ki s površja pokopališča odteče po jarkih, ampak tudi tista, ki se zgublja v zemljo, v grobe, ki oprira trudne ude naših mrličev. Tista del te opiralne vode, ki se zgubi tako globoko, da ne bo mogel priti v Korenj, so bo bližal pa pod zemljo goriškemu mestu.

Prašamo, ali bo ta nadzemska voda mestu škodovala? Cejo petorica si ni upala reči, da ne bo škodovala, ako pride do mesta in skoz mesto, ampak je le trdila, da to se nikoli ne zgodi, da bi voda, ki je curela skoz grobe, prišla v Korenj in po njem v Gorico; le komisija, ki je poznala goriške stiske in težave, je skušala to stvar, kolikor je mogoče, na dobro stran obrniti. „Pri komisiji navzoči izvedenci so tega mnenja (Ansicht), da v enem in drugem slučaju (katera smo ravno omenili) se združijo prekapajoče trohjljive snovi s kislikom, in da bodo, kolikor se sploh tako združevanje s kislikom pozna, gledé na veliko oddaljenost pokopališča od mesta neškodljive. Pri tem mislijo podpisani, da smejo tudi opomniti, da bo, ako se izpeljejo omenjene naprave v prospel vodnega odtoka, razmeroma le malo tvarine prekapalo, in da v najneugodnejšem slučaju, namreč če trohjljive snovi odnese Korenj, imamo pred seboj hudournik z močnim padom, kar more ravno tako zabraniti mogoče škodljive vpljive“. Tolažba zares, ali taka, ki malo tolaži. Izvedenci niso izrekli svojega prepričanja, ampak le svoje mnenje, ne trdijo, da ne bo škode, ampak le mislijo, da morebiti je ne bo, se sklicujejo na združevanje kislika, kolikor je sploh znano, ne kolikor je gotovo znano, in imenujejo Korenj hudournik z močnim padom, ki dela pod vsakim mostom hlune, v katerem stoji včasih voda lena posebno pod Blančo, na Kornji, okoli Placute, pod Stodencem, v Stračicah, kjer v lužah poleti žabe ragljajo, da je kaj. Hvala lepa za tako tolažbo. Gledé nadzemske vode nam izvedenci in petorica niso odvzeli strahu, ampak so nam ga pomnožili.

Dr. Rojce je imel prav, ko je odsvetoval pokopališče tam, kjer je zdaj; kar je on trdil o nadzemski vodi, da bo prinašala v mesto in skoz mesto snovi iz mitvaških jam, to komisija potrjuje. Bolje bi bilo, da bi komisija bila zabranila napravo pokopališča na tistem mestu, kakor da nam daje tako tolažbo, ki nas nikakor ne more pomiriti, iz katere je bolj razvidna želja, da bi pokopališče mestu ne bilo v pogubo, kakor prepričanje, da ne bo. Dr. Rojca pa spoštujemo, da je odkritosrčno in možko izjavil svoje mnenje, dasiravno je sprevidel, da ga bodo nekateri tovarši zaradi tega stavili na smeh. Pa možka beseda pride prej ali poznej do časti, katero zasluži, akoravno se ji iz začetka stavljejo ovire.

VII. Podzemske vode sploh.

O podzemskih vodah se dandanes v zdravniški vedi in praksi in posebno tudi pri napravljanji novih pokopališč toliko govori, da je treba vsakemu omikannemu človeku vedeti, kaka je ta voda. Pa tudi navadnemu in neučnemu človeku je koristno znati, kaj je podzemna voda, zavoljo njenega mnogovrstnega vpliva na zdravje in bolezen, na življenje in smrt vsakega človeka. Podzemeljska voda ima svoje ime odtod, ker teče pod zemljo, in se loči od druge, ki teče vidno na zemeljnem površju. Podzemeljska voda izvira od dežja, snega, t. j. odre in enakih podnebnih padavin. Držimo se dežja. Kadar dež pada na zemljo, veliko deževnice odteče po cestah in grapah; veliko deževnice pa tudi zemlja popije, posebno poleti, kadar je žejna po dolgi suši, ali na jesen, ko jo neprenehano deževanje hoče zadržati, na njivah, kjer je zemlja zrahljana, in po travnikih, kjer je zemljišče s travo dobro obrasteno. Bolj ko je zemlja rahla in luknjasta, več vode vzame na se; bolj ko je vteptana in gosta, manj je more popiti; zato pušča peščena zemlja veliko vode v se, ilovnata jo pa zadržuje in jo pušča le počasi naprej. Veliko vode tudi spuhti.

Zemeljsko površje se da primerjati s čevulino lupino in čevulinimi skladi. Kakor je težko priti če-

buli do živega in je treba prej mnogo lupin odlučiti, ki so ena vrhu druge, tako ima tudi zemlja na različnih krajih različno število plastij ali skladov raznotere velikosti, debelosti in gostosti. Kadar kopljejo za kako pot, ali kadar prekopujejo kak hrib, se vidi, kako leži na vrhu ena vrsta prsti, spodej ena plast peščenine, nižje opoka ali kamen ali ilovica ali kaj drugega. Nekatere plasti so vodi bolj prijazne in jo pustijo rajše skozi, ker so močno luknjaste, druge jo le nerade in počasi puščajo, kakor je ilovica, nekatere jo pa celo ne puščajo, kakor je kamen.

Kadar začne deževnica riti skoz prst v zemljo, gre enkrat bolj hitro, enkrat bolj počasi, kakor pride na tako plast, ki jej je prijazna ali ne. Plasti so ravne, viseče, pa tudi navpične; voda skuša, kolikor more, da sili navpik proti sredini zemlje, dokler ne pride na tak sklad, ki je dalje ne pusti. Tedaj se voda ustavi in začne odtokati na tisto stran, kamor sklad visi; sklad pa visi zmiraj na tisto stran, kamor tečejo površne vode. Podzemeljske vode se torej zmerom pretakajo proti tistemu kraju, kamor površne, le s tem razločkom, da ene so v zemlji, druge nad zemljo. Plasti so včasih pol čevlja, včasih en čevelj, včasih en meter ali več metrov debele; včasih stli le dveji ena vrhu druge, včasih tri ali tudi več. Včasih je že tretja plast nepremočljiva, včasih druga, včasih celo prva, ki je zunaj na površju (n. pr. skrilo). Zato je dno podzemeljske vode včasih globoko, včasih plitvo; podzemeljska voda na južni strani goriškega mesta ima globoko dno, ker svet je tam na globoko peščen. Če ima podzemeljska voda zadosti odprtine za odtok, odteka hitro in se ne kupiči na visoko, ako ima pa malo odtokov ali šibke odtoke, stoji silno na visokem; tako sega podzemeljska voda včasih blizu do površja zemlje, včasih pa je daleč pod njim.

Kadar curlja voda skoz zemljo, vleče seboj vse, kar hoče iti z njo; kar ne more seboj spraviti, to pa opere in obliže in se pomeša s tistimi snovmi, katere odlučiti od različnih stvari. Te snovi naredijo vodo zdravo ali škodljivo; ako se snovi vjemajo z našim telesom, je voda zdrava, ako so nasprotno rasti in razvitku telesa, so škodljive. Posebno organske snovi, ki prihajajo večinoma od zivalij, malih in velikih, so zdravju škodljive. Takih snovi pa jo v zemlji precej veliko in njih škodljivost se le takrat zgubi, če voda prekapla dolgo in skoz več plastij, ker tako se organske snovi po poti nekoliko spet zgubé. Voda, ki gre na pokopališču v zemljo, pride do človeških trupel in se napije vsakovrstne nesnage in škodljivih tvarin. Ako bi kdo tako vodo pil, bi obolel; ako je pa voda le malo namešana, ali ako ima priložnost, da se pretaka dolgo skoz pesek in grušč, sčasoma zgubi škodljive snovi.

Novije preiskave so pokazale, da spremembe v visokosti podzemeljske vode so zdravju silno škodljive, in da uzrokujejo posebno mrzlico in mačuh ali glico (typhus). Kadar podzemeljska voda pada (včasih pada za eden in tudi za dva metra), takrat ostanejo organske snovi, ki so bile prej v vodi, okoli peska, kamenja in drugih stvari v zemlji, se začnejo krojiti v svoje dele in prihajajo v sopuhu in zgoščenem zraku na dan v zrak, ki ga dihamo. Take snovi od stvari, ki gnjujejo, so človeškemu zdravju najbolj škodljive, kar tudi vsakdanja skušnja uči. Kadar podzemeljska voda zopet zraste, sprejme spet v se, kar je bila prej popustila, sopuh in zrak se očistijo in epidemične bolezni odjenjajo. (Glej: dr. Buhl, na omenjenem mestu.) Pa ravno tako škodljiva je podzemeljska voda, ako je preblizu površja; in razmeroma so bolj zdravi taki kraji, kjer se ne pride tako lahko do podzemeljske vode.

Ker jemlje podzemeljska voda, ako le ima priložnost toliko organskih (pa tudi neorganičnih) stvari na se, je razvidno, kako slabi morajo biti vodnjaki, ako zajemajo tako še neočiščeno vodo, in kako nevarni za zdravje so taki kraji, kjer pod zemljo teče voda, ki je še vsa napita škodljivih tvarin. Ob času kolere 1866. so na Moravskem v eni vasi vsi ljudje oboleli, ki so pili vodo iz enega vodnjaka; tisti, ki so pili iz drugega vodnjaka, pa niso oboleli. Večega strupa voda ne more vzeti v se, ko, ako gre skoz pokopališča ali pod stranišči; zato je treba pri izbiranju prostora za pokopališče zmiraj odbrati tak kraj, od katerega ne teče voda proti stanovanjem, ampak na nasprotno stran, da ne priteka voda izpod pokopališča, ki je v stanu okužiti cel kraj, kjer ljudje stanujejo, ker vedno dihamo v se škodljive tvarine, ki izhajajo iz take vode in iz takih tal. Še večja nevarnost nastane, ako se taka voda pije. Podzemeljska voda je neškodljiva, ako ni preblizu površja, ako ni onesnažena, ako ne teče pod zemljo, na kateri biva-mo, ako je ne pijemo. Vsako truplo okuži vodo, v kateri leži, in voda zgubi svojo nesnago, le če se pretaka skoz mnogo zemlje, ali če se pomeša z veliko množino zdrave vode, in tudi okužena ne škoduje, ako ne pride v dotiko s človekom; ako ne teče pod stanovanji, in ako je ne rabimo kot pitno ali vžitno vodo. Kdor hoče o podzemski vodi in o njeni važ-

nosti glede pokopališč in zdravja še bolj natanko podoben biti, naj bere nemško razpravo dr. Pettenkoferja, profesorja na vseučilišču v Monihovem, v že imenovani knjigi: Zeitschrift für Biologie, I. Bd. 1. H. str. 45. in naslednje. Dr. Pettenkofer ima neizmerne zasluge za zdravstveno vede; njegovo ime slovi po celem učenem svetu; te dni ga je povzdignil bavarski kralj v zlahtni stan v priznanje njegovih velikih zaslug na znanstvenem polju. Naša razprava se popolnoma vjema z njegovimi nauki.

VIII. Podzemskie vode goriskega pokopališča.

Poglejmo, kaka je podzemeljska voda goriskega pokopališča, o katerem se je že in se bo še veliko govorilo in pisalo.

Nadzemeljske vode se odcejaajo z goriskega pokopališča v Korenj in po njem v mesto. Po geološki (zemljeznanstveni) postavi se mora o podzemeljski vodi ravno to trditi, da se odteka proti mestu; to priznava tudi komisija, ki je bila poslana iz Trsta v Gorico. „Tretji del podnebnih padavin prekapa več ali manj skoz dva gorenja sklada (na goriskem pokopališču) do nepremočljive plasti (kjer je nepremočljiva plast, tam se zbira podzemna voda) v smeri proti Gorici.“ (Kom. por. str. 18.) Dasiravno se odpelje s površja pokopališča nekaj padavin po potočnah, jih bo vendar nekaj prekapalo, in sicer, kakor je bilo rečeno, proti Gorici, bodisi pod zemljo (kot podzemna voda), bodisi po jarkih okoli pokopališča, ki peljejo v Korenj.“ (Kom. por. str. 19.) To je trdil dr. Rojč že iz prvega početka, ali zuna petorica mu je v tem trdovratno nasprotovala, ker je mislila, da deževnica se spušča skoz pokopališče 35 metrov globoko, in da se odceja v Sočo.

V tem obstoji velikanska napaka, da se je odbral za pokopališče tak prostor, od katerega se podzemna voda proti mestu odteka. Profesor dr. Schauenstein pravi v navedenem pismu, da se je treba varovati, ako je le mogoče, da se ne postavi pokopališča na tak kraj, od koder vleče podzemeljska voda proti človeškim bivališčem. Dr. Pettenkofer uči, da se pri zidanju pokopališč nikoli ne sme prezreti, na katero stran odteka podzemna voda, in da se mora izbrati tak kraj, ki ne daje vode mestu, ampak tak, ki jo dobiva od mesta. (V imenovanem delu, str. 52.) Ako odteka voda od hiš in vodnjakov, se nam ničesa ni bati; ako priteka k hišam in k vodnjakom, treba se je bati vsega. V Gorici gotovo ne manjka takih prostorov, ki imajo dobro zemljo, kakor na južni strani mesta proti kolodvoru in pod Šent Rokom, ki imajo globoko podzemsko vodo, katera odteka od mesta proč proti Vipavi in Soči. — Nevarnost podzemskie vode ne zavisi toliko od njene bližine z ozirom na človeška stanovanja in na vodnjake, kolikor od poti, po kateri se voda premika. Ako pokopališče nekoliko visi, se lahko napravi koj za zidom na gorenji strani vodnjak, ki bo imel dobro vodo; na spodnji nižji strani je pa vodnjak, akoravno daleč od pokopališča, nevaren, ker teče onesnažena podzemna voda proti njemu, pod njim in vanj.

Zdravniška vednost je popolnoma prepričana, da podzemeljska voda, ki gre skoz pokopališče in potem do človeških stanovanj, je škodljiva, naj jo ljudje pijejo, ali ne. Ravno tako je gotovo, da podzemeljska voda goriskega pokopališča leze proti mestu. Ta voda okuži torej tla, na katerih je mesto, in mestni zrak (ob Koinji vsaj), v kateri iz zemlje hlapi, — ako se ne očisti po poti, predno pride v Gorico.

(Dalje prih.)

Listnica ured. Več dopisov smo morali danes odložiti. Lepa hvala:

Čl. gg. ljubljanskim Slovincem: Poslano na „Odprto pismo“ v „Edinosti“ od dne 25. t. m. prejeli, a došlo nam je, ko je bil list uže izvršen.

Čudovite kapljice Sv. Antona Padovanskega.

To priprošto in naravno zdravilo je prava dobrodejna pomoč in ni treba mnogih besedi, da se dokaže njihova čudovita moč. Če se le rabijo nekoliko dni, olajšajo in preženejo prav kmalu najtrdovratnejše žledčne bolezni. Prav izvrstno vstrezajo zoper hemorojde, proti boleznim na jetrih in na vrtači, proti črevesnim boleznim in proti glistam, pri ženskih mesečnih nadržnostih, zoper beli tok, božjast, zoper srcepok ter čistijo pokvarjeno kri. One ne preganjajo samo omenjenih bolezni, ampak nas obvarujejo tudi pred vsako boleznijo. Prodajejo se v vseh glavnih lekarnicah na svetu; za naročbe in pošiljave pa edino v lekarnici Cristofoletti v Gorici, v Trstu v lekarni C. Zanetti in G. B. Rovis. in v lekarni Alla Madonna v Korzinu. Ena steklenica stane 30 novcev.

Obleka za gospode, dečke in otroke.

Vedno gotova obleka na izbiro.

Za

JESENSKI IN ZIMSKI ČAS.

Za gospode, dečke in otroke

zgornja suknja od 9—25 gold., cela zimska obleka od 12—35 gold., zimska suknja od 12—40 gold., zimске hlače od 3.25—14 gold., cela obleka za dečke od 6—14 gold., cela obleka za otroke od 2—10 gold., zaprti plašč Sacco od 5.50—16 gold., ogrinjalo za v hiši od 8.50—16 gold., suknja za štacano od 5.50—14 gold., plašč za štacano od 10.50—20 gold., nepremočljiv deževni plašč od 12—17 gold., za dečke od 2—3 gold., gomase od 1.20—3 gold.

Za gospé.

plašč za dež od 6—12 gold., zaprti plašč Sacco od 5—12 gold., zimska ogrinjalka od 8—30 gold., zimska jopa dolman od 13—40 gold., nepremočljiv plašč za dečline od 3—10 gold.

Ignacij Steiner v Gorici

nasproti nadškofjski palači

Pri njem je tudi velika zaloga vsakovrstne domače in tuje robe. Za lepo in trdno izvršitev naročil daje poročstvo.

Oprava za gospé

Perilo za gospode in dečke

Potrebščine za finančno strazo

Jožef Juch,

kamnarski mojster in posestnik rogov na Brežini in Gorici ima v lastni hiši v ulici Via della Ginnastica, h. št. 4. veliko zalogo

napisnih in nagrobnih kamenov

vsake vrste, oblike in velikosti, v podobi križa, plošče, piramide, štora itd., kakor tudi vsakovrstnega kamena za zidanje.

Vse po najnižji ceni.

Sprejema naročila za mesto in za deželo, za domače in zunanje kraje.

Z dnevom 1. oktobra se je odprla v Gorici

NOVA ZALOGA ISTRSKIH VIN

prve vrste v ulici Via della Croce, h. št. 9., kjer se dobivajo na debelo ali pa zaradi složnosti družinam na drobno v posodah od 57 litrov naprej.

CENA PRAV NIZKA PO DOGOVORU.

IVAN DUDINE.

M. BRAIDA,

prodajalec najnovejših rob, v Gorici, v Raštelu h. št. 23.

Velika zaloga klobukov za gospe z olupšavo in brez olupšave, cvetlic, peres, trakov, žameta, kožuhovine, moških srajc, perila za gospe, kril iz feltra, modercev, rogovic, jop, različnih volnenih rut, krojaške in šiviljske robe, itd. Po najnižji ceni.

**PRODAJA
OGLJA IN PREMOGA
po znižanih cenah.
Ulica Usina št. 1.**

Glavni mogoči dobitek **400,000** mark Naznanilo sreče. Za dobitke stoji dobra država.

Vabilo, da vsakdo skuša srečo

privetiki, od hamburške države zagotovljeni, denarni loteriji, na kateri se mora gotovo dobiti

8 milijonov, 940,275 mark.

Dobitki te ugodne denarne loterije, ki obsega po načrtu le 93,500 srečk, so sledeči:

Največi dobitok more znašati 400,000 mark.

Premij (darilo) 250,000 mark.	54 dobitki po 5000 mark
1 dobitok po 150,000 mark.	5 dobitki po 4000 mark.
1 dobitok po 100,000 mark.	108 dobitki po 3000 mark.
1 dobitok po 60,000 mark.	264 dobitki po 2000 mark.
1 dobitok po 50,000 mark.	10 dobitki po 1500 mark.
2 dobitok po 40,000 mark.	3 dobitki po 1200 mark.
3 dobitok po 30,000 mark.	530 dobitki po 1000 mark.
4 dobitok po 25,000 mark.	1073 dobitki po 500 mark.
2 dobitok po 20,000 mark.	101 dobitki po 300 mark.
2 dobitok po 15,000 mark.	25 dobitki po 250 mark.
1 dobitok po 12,000 mark.	85 dobitki po 200 mark.
24 dobitok po 10,000 mark.	100 dobitki po 150 mark.
3 dobitok po 8,000 mark.	27069 dobitki po 145 mark.
3 dobitok po 6,000 mark.	itd. vsega vkup 47,600 dobitkov

ki se v nekoliko mesecih v sedmih oddelkih gotovo izročajo.

Prvo srečkanje je uradno določeno in stane
cela izvirna srečka le 3 gold. 50 kr. a. v.
pul izvirne srečke le 1 gold. 79 kr. a. v.
cetrt izvirne srečke le 88 kr. a. v.

Te od države zagotavlje izvirne srečke (in ne propovedanih promes razpošiljam, ako se znesek naprej plača tudi v najdaljne kraje.

Vsak udeleženec dobi od mene zastoj v izvirnim lozom tudi izvirni pregled, preskrbljen s pečatom državnim in neposredne po izročkanji uradno razkazalo, in ni treba za to prašati.

Izplača in pošiljatev dobljenih zneskov

izvršuje naravnost in naglo udeležencem in v največji tajnosti.

Vsakotero naročilo se lahko izvrš po poštni nakaznicami z rekomandiranim pismom.

Naročila naj se toraj pošiljajo, ker je srečkanje blizu, do

31. oktobra t. l.

Samuel Heckscher senr.
Banquier und Wechsel-Comptoir in Hamburg.

Božjast.

Oni, ki bolehalo zaradi krča ali živcev, in vsi ki se zanimajo za take bolezni in iščejo gotovega zdravila, naj si zaupno priskrbe brošuro dr. Boas-a.

Srežplačno in franco jo razpošilja

DR. BOAS
Paris, Avenue Kléber, 10
Champs-Élysées.

Bela Parlagi, prej firma Bruchfeld et Wellisch München, zdaj Paris Avenue Wagram, 23 ne razpošiljajo več moje brošure ker sem jim jo odtegnil.

Tiskavnice

najnovejše sestave, potrebujejo malo prostora, tiskajo s podvojeno naglo. stjo proti prejšnjim tiskavnicam, so ročne, trdno in trajno sestavljene, es izdelujejo najmanjše do največje velikosti za veliko vinorejcegarancije, pričevala od 1000 že izdelanih tiskavnic. Pisane podobe in cene na zahtovo brezplačno in franko. Grozdni mlini najnovejše sestave. Naročbe naj se podvižejo, PE. MAYFARTE & Co. na Dunaji II, Praterstrasse 66. Farik in Frankfurt a. M.

Bergerjevo medicinsko

MILO IZ SMOLE (THEERSEIFE).

Priporočeno po medic. strokovnjakih, rabi se skoro v vsch evropskih državah s sijajnim vspehom proti vsakovrstni nečistosti na polti,

posebno proti kroničnim in luskinastim lišajem, hramam, nalezljivim hramam, proti rudečemu nosu, ozebljimi, potanju nog, prhljaju na glavi in bradi. — Bergerjevo milo iz smole ima 40% smole iz lesa, n se bistveno razločuje od vseh drugih smol, ki se prodajajo. — Da se prekanjanju izogneš, zahtevaj določno Bergerjevo milo iz smole in glej na znani zavitek. V dolgih in hudih poltnih boleznih rabi se z vspehom na mestu mila iz smole Bergerjevo med smolnato-žvepleno milo; kdor bi hotel imeti rajši to, naj zahteva edino Bergerjevo smolnato žvepleno milo, ker zunanja ponarejanja so brezvspešni izdelki. — Kot neostro milo iz smole za odstranjenje nečistosti na polti, zoper hsasto na polti in glavi otrok, kakor kot neprekosljivo kosmetsko milo za vmiivanje in kopanje za vsakdanje rabo rabi:

Bergerjevo glicerina milo iz smole,

ki ima 35% glicerine in je fino parfumano.

Cena za komad vsake vrste 35 kr. z brošuro vred. Glavni razpošiljavec: lekarnar G. Hell v Opavu. Glavna zaloga za Gorico pri gg. lekarnarj. F. Cristofoletti (Zanetti) in A. Franzoni.